

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: Révay József

Cím: Abel Jenő

Forrás:

Világ

Bp

1922. 11. 1.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Jegyzés

Tárgy

92

Hely

Abel Jenő

Idő

"1922"

Személy

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

ÁBEL JENŐ

IRTA: RÉVAY JÓZSEF DR.

„A tudománynak mint olyannak is megvannak a maga kívánságai; az igazi tudós mindenáron azon lesz, hogy tudományát előbbre vigye, még azon esetben is, ha ezen tudományos működésével nemzete vajmi keveset törődik s alig látszik hasznát venni.“

Ábel Jenőnek, a legnagyobb magyar klasszikus-filológusnak ezek a szavai, melyeket Charles Graux emlékezetének szentelt kis cikkében hagyott ránk, utolsó betűig ráillenek az ő sorsára is. Mert bizonyára nagyon kevesen vannak magyarok, akik Ábel Jenő nevét és tudományos munkásságát ismerik, pedig ezt a munkásságot a német, angol és olasz klasszikus-filológusok a múlt század nyolcvanas éveiben feszült figyelemmel kísérték s lapjaikban, élükön a már akkor tekintélyes Wilamowitz-Moellendorffal, elragadtatással s a klasszika-filológia egyik legbecsesebb értéke gyanánt ünnepeleik.

Itthon por lepi könyveit s nevét. Ebben az országban, mely egyik legnagyobb büszkeségünknek, Katona Lajosnak, csak halála előestéjén tudott katedrát adni, a latin és görög tudományok mindaddig sem tudták szélesebb körök érdeklődését felkelteni. Katona Lajos tudománya: a folklóre s az összehasonlító irodalomtörténet, még csak számot tartott volna általános érdeklődésre, de sajnos, a magyar közönséget ez sem tudta megmozdítani. Ábel tudománya: a klasszika-filológia s a humanizmus még kevésbé. Pedig ez eléggé csodálatos s egyben szomorú jelenség: hiszen századokon át latinul beszélő ország voltunk s a humanista-munkából kevés kis nemzet vette ki oly derekasan részét, mint a miénk. Az iskola fette-e lelketlen és száraz grammatizálásával, a fővárosi hirtelen ipusztvársági fejlődés s a vidék megmozdíthatatlan „vis inertiae“-je volt-e az oka, nem tudom. De annyi bizonyos, hogy a klasszika-filológia nemcsak, hogy népszerű nem lett nálunk soha, hanem mind a mai napig még a mű-

velt laikusok zöme is bizonyos idegenkedéssel fordul el tőle. *Græca sunt, non leguntur* — ennél jobban semmi sem fejezi ki a magyar közönség viszonyát a klasszika-filológiához.

Az is igaz, hogy a magyar föld sohasem termelt egy-egy Wilamowitzot, Friedlaendert vagy Boissiert, aki nemes értelemben vett népszerűsítő könyveivel generációk érdeklődését keltette fel az antik világ s közvetve a klasszika-filológia iránt. Nálunk nem voltak szuggesztív egyéniségek, céhünk műhelyeiből nem kerültek ki szuggesztív könyvek. Ha valaki bevallja, hogy klasszikus-filológus, megcsodálják, de — legyünk őszinték — bizonyára szívből sajnálják ezt a jobb sorsra érdemes emberársukat.

Ábel Jenő ezt a filológus életet élte s míg egyfelől izellette a külföldi elismerés minden édességét, ismerte (s neve ma is szenved) az itthoni ismeretlenség tragikumát. Harmincegy évet élt s már harminchárom éve halott. Kegyetlen az élet és csunya fantom a halhatatlanság, ha egyik legnagyobb értékünk neve és élete munkája ilyen rövid idő alatt is már csak a céhbeliek kis körében tisztelt emlék, komoly és tartalmas valóság.

Igaz, az élete is csendes és eseménytelen volt — kiféle; szürkén indult s mindjárt a küszöbön halálos betegség fátumát kellett magára vennie. A gyilkos betegséget korán felismeri; talán érzi, hogy sietnie kell s onnan kezdve, hogy az antik világ szerelme megszállja, hihetetlen energiával tör célja felé. Minden családi ellenkezés hiábavaló: klasszikus-filológus lesz; huszéves korában doktor, huszonkétéves korában egyetemi magántanár, két évre rá pedig akadémikus. Ekkorra már felturta Európa könyvtárait s egész életre (és hosszabb életre) való szövegkritikai jegyzet tornyosodik íróasztalán. De nem nyugszik: szinte folyton uton van, külföldön görög kéziratokat olvas, Bártfán a humanizmus nyomait kutatja. Konstantinápolyban Corvinákkal foglalkozik s közben egymásután jelennek meg itthon és a külföldön könyvei, cikkei, értekezései. Konstantinápolyban rokkán meg végleg; még hazavánszorog, de a beteg tudó — tudósok végzete — hamar megöli.

Életének utolsó harmada, tizenegy esztendő jutott a tudományos munkásságnak. A görög írók szö-

végének kritikájára esik klasszika-filológiai kutatásainak súlypontja. Néhány kisebb cikk és a doktori disszertáció után a késői görög miszticizmus s az ósakeresztény vallásos rajongás csodálatos titkos tanításainak és revelációinak vers-romhalmazában, orphikus töredékeknek kaoszában rendet teremt és kiadásával (*Orphica*, 1885) egy csapásra kivívja a külföld feltétlen elismerését. Biztos módszerrel dolgozik s figyelmét még a legjelentéktelenebb kézirat sem kerüli ki. Ezért tökéletesebb a kritikai apparátusa minden előzőjénél s ezért köszönheti neki a tudomány a görög vallási élet misztikumainak tökéletesebb ismereteit. Ezért mennek eseményszámba későbbi szövegkiadásai (Homerosi himnuszok) is. Ez az aggodalmas gondossága és szinte szenvedélyes kézirat-szerelme keverte polemikába Höman Ottóval, akinek Lipcsében megjelent Pindaros-kiadását éppen huszonöt, többé-kevésbé fontos régi kézirat elhanyagolása miatt részesítette kemény bírálatban. Nem téved ugyan a tudományos irodalmunkban később olyan felburjánzó személyeskedés dzsungeljébe, de legalább egy kis rést nyit, amelyen át legszemélyesebb tudománypolitikai meggyőződésébe bepillanthatunk: leszögezi azt a keserű igazságot, hogy Magyarországon önálló klasszika-filológiai irodalomról nem lehet szó, hiszen nincs kiadója, nincs közönsége. Az, akinek mondanivalója van, kénytelen idegen nyelven írni, aki pedig nem tud önállót és értékeset alkotni, az fordítsa munkáját a tanulóifjuság s a nagyközönség előkészítésére, tegye őket fogékonyakká a komoly filológiai munkásság iránt. Negyvenhat év múlt el azóta, hogy ezek a szavak elhangzottak s elég szomorú, hogy ma is időszerűen csengenek.

A fiatalon elhunyt Graux emlékének szentelt sorraiban még egyszer kibukkan szubjektívizmusa: „Boldog az a tudós — mondja —, ki amellet, hogy mint kozmopolita szaktudós, bár idegen nyelven is, jeles szakmunkákat teremt, akár a saját, akár a mások tudós munkálatainak általánosabb érdekű eredményeit szélesebb körökkel is megismerteti.“ Neki magának, a tulságosan objektív és rajongó buvárnak egész lelki alkata idegen volt a népszerűsítéstől, amelyre pedig filológusaink javarésze, talán invenció-

szegénységük, gondatlanságuk és módszerbeli járatlanságuk kényelmes és hatásos maszkirozása céljából, egészen napjainkig oly mohón vetette magát. Nem volt s nem is akart népszerűsítő „tudós” lenni, hiszen jól tudta, hogy az Orphica vagy a homerosi hymnusok szövegkritikáját még a céhbelieliek közül is csak a kevesek tudták értékelni, de joggal remélhette, hogy tudományos munkásságának másik ága: a humanizmus, az ókori irodalmak és művészet ujjaszületése révén nekilendült tudós tevékenység, melynek során, a 15. század második felében, Magyarország is fontos tényezője volt az európai kulturéletnek — szélesebb körök érdeklődését is fel fogja kelteni. Meddő magyar viszonyainkban s hagyományos indolenciánkban látom az okát annak, hogy ez a reménye sem teljesülhetett.

A Corvin-kódexek szövegeinek filológiai vizsgálata közben terelődött figyelme a renaissancera s a humanizmusra; ennek különösen magyarországi történetére oly hatalmas anyagot gyűjtött és számos problémáját oly eredeti és tiszta világításba helyezte, hogy minden további idevágó kutatásnak az ő munkásságából kell kiindulnia. Adataiból ő maga csak két kötetnyit tudott kiadni (Analecta; Irodalomtörténeti emlékek), de egyes problémáit (Egyetemeink a középkorban, Magyarországi humanisták és a Dunai tudós társaság, A bártfai Szent Egyed-templom könyvtára) a napfényre hozott adatokból bámulatos virtuozitással oldotta meg. Humanista irányu kutatásainak legnagyobb szerűbb terméke a 15. század fordulóján élt Isota *Nogarola* műveinek kétkötetes, nagy-szabású kiadása és az eléje irt bevezetés, amely magyarul, németül és latinul jelent meg. A kiadást Apponyi Sándor gróf bőkezűsége tette lehetővé: nagynevű anyai ösének emlékét akarta vele megörökíteni s hogy a feladatot Ábel végezte el, egyúttal a humanizmus kutatását is az egyik legkitünőbb tudós alkotáshoz segítette. A különös humanista nőnek összetett egyénisége s. az egész lázas kor, amelyben élt, erőteljes vonalakkal domborodik ki Ábel rajzában; a filológus szinte önmagát multa felül, a szövegkritikus eljutott minden aprólékosnak és jelentéktelennek látszó filológiai munka izgató szintéziséig; megérezte s megelevenítette egy, álmokban

tobzódó, színes és rajongó kor szíve dobogását,
...Fáradt szíve, ziháló tüdeje nem bírta a ma-
gára kényszerített iramot. Merész ivelésű, szédítő
ütemű pályája derékban török ketté, de utolsó léleg-
zetéig dolgozott, lázasan és mohón, szinte érezte,
hogy sietnie kell. És korrektúra közben érte a halál.
Az öröksége? Egy sor maradandó értékű könyv, egy
bátor és biztató kiindulás s egy nagyszerű tanulság.
Klasszika-filológiai munkásságát maradandó értékű-
nek nevezem, hiszen megilleti ez a név ebben a tu-
dományban az olyan alkotásokat, amelyek immár
majdnem félszázada állják a tudomány sodró hala-
dását. Egyszer el fognak avulni, bizonyos; *habent sua
fata libelli*; de jóval túléltek máris tragikus sorsu
szerzőjüket s még mindig oszlopai a késő utódok
munkásságának. Bátor és biztató kiindulás: a hu-
manizmus magyarországi kutatásának megalapozása.
Tudományunk legnagyobb tartozása, hogy a magyar-
országi humanizmus történetét minden ízében föl-
derítse. Az epigonok munkássága Ábel hagyatékának
kiadására s egy-két jelentéktelen és dadogó kísérletre
szorítkozik. Ez Ábel után visszaesés. A tudós világ
önálló kutatást és komoly munkát vár tőlünk s teljes
joggal várja ezt éppen a magyarországi klasszikus
filológusoktól. Sajnos, ezek nem akarják meglátni,
hogy a speciálisan magyar feladatok egész sora vár
munkáskezekre. Ábel pompás ivelésű kezdése egye-
lőre mintha meddő maradt volna. De ha egyszer le-
higgadnak a szenvedélyek, s megindul itt is a váll-
vetett munka, akkor Ábel neve újra a régi fényben
ragyog fel s minden kutatás és minden siker, abból
a magból fog kisarjadni, amelyet ő elvetett. És
végül a nagyszerű tanulság: tudományos kérdésekben
fölülemelkedni a kicsinyes nemzeti hűságon, nemzet-
közivé avatni a magyar értékeket, bekapcsolódni a
magunk egyéni és faji súlyával a tudomány kozmo-
politizmusába s nem legyezgetni a nemzeti hűságot
ábrándos féligazságokkal, szofizmákkal s ködös tu-
ránizmussal, — mint ahogy Ábel is kiméletlenül szét-
tépte a középkori egyetemeink körül sűrűsödött
legenda-szövevényt.

Sorsa magyar sors; magyar zseni, magyar filo-
lógus sorsa: kifelé megbecsülés, itthon feledés; di-
csőség és korai halál. Föllemelő és szomorú.